

Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Barış Kültürü

Peace Culture in Child and Youth Literature

Editörler / Editors

Prof. Dr. Hikmet Asutay
Yrd. Doç. Dr. Tuncay Öztürk
Araş. Gör. Didem Yılmaz
Araş. Gör. Sema Duran Baytar
Araş. Gör. Sare Gürel
Araş. Gör. Zekiye Hande Ünal

Trakya Üniversitesi Yayınları No: 171

Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Barış Kültürü

Peace Culture in Child and Youth Literature

Editörler / Editors

Prof. Dr. Hikmet Asutay
Yrd. Doç. Dr. Tuncay Öztürk
Araş. Gör. Didem Yılmaz
Araş. Gör. Sema Duran Baytar
Araş. Gör. Sare Gürel
Araş. Gör. Zekiye Hande Ünal

Kitap Yayın Kurulu / Book Editing Committee

Prof. Dr. Ali İhsan ÖBEK
Prof. Dr. Hikmet Asutay
Yrd. Doç. Dr. Fatma Akgün
Yrd. Doç. Dr. Tuncay Öztürk
Yrd. Doç. Dr. Muharrem Özden
Yrd. Doç. Dr. Gökhan Ilgaz
Öğr. Gör. Sezgin Kondal
Araş. Gör. Esin Akyay Engin
Araş. Gör. Didem Yılmaz
Araş. Gör. Sare Gürel
Araş. Gör. Sema Duran Baytar
Araş. Gör. Jale Aylin Çelik
Araş. Gör. Zekiye Hande Ünal
Okt. Alper Aslan

Web Yönetimi ve kitap kapak tasarımı / Webmaster:

Yrd. Doç. Dr. Fatma Akgün
Hasan Furkan Canbay
Mümin Denizli

© ULUSLARARASI BİLİMSEL ARAŞTIRMA KİTABI

Alanı: Dil ve Edebiyat

Hazırladığı Yer: Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Her hakkı saklı olup, kitap içerisinde yer alan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir. İzin alınmaksızın hiçbir şekilde ve hiçbir yolla tamamen veya kısmen çoğaltılamaz, kopyalanamaz, elektronik ortamlara kaydedilemez ve kaynakça belirtilmeden alıntı yapılamaz.

Trakya Üniversitesi Yayın No: 171

ISBN : 978-975-374-191-0 (Tkm)

978-975-374-192-7 (1.c)

978-975-374-193-4 (2.c)

İLETİŞİM / CONTACT

Kitap Editörler Kurulu için

hikmetasutay@yahoo.de

balkan2016trakya@gmail.com

adreslerinden iletişim kurulabilir. / **To have a contact with organizing committee:**

balkan2016trakya@g.mail.com

Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi / Trakya University Education Faculty

Kosova Yerleşkesi / Kosava Campus

22030 EDİRNE

Telefon / Telephone:

0 284 212 08 08 / 0 284 212 13 70 / 0 284 212 09 36

Faks: / Faks:

+90 284 214 62 79

Trakya Üniversitesi / Trakya University

www.trakya.edu.tr

Uluslararası Bilimsel Araştırma Kitabı Hakem, Bilim ve Değerlendirme Kurulu
Editorial and Advisory Board

Prof. Dr. Ali Gültekin	Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Ali İhsan ÖBEK	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Ana Dimova	Konstantin Preslavsky Üniversitesi / Bulgaristan
Prof. Dr. Arber Çeliku	Tetovo Devlet Üniversitesi / Makedonya
Prof. Dr. Asalet Erten	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Daniela Stoytcheva	St. Kliment Ohridski Üniversitesi / Bulgaristan
Prof. Dr. Gülçin Alpöge	Boğaziçi Üniversitesi
Prof. Dr. Hikmet Asutay	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail Kaya	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Kseanela Sotirofski	Aleksander Moisiu Durres Üniversitesi-Arnautluk
Prof. Dr. Lulzim Aliu	Makedonya
Prof. Dr. Mahmut Karakuş	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Marieta Petrova	University of Skopje / Makedonya
Prof. Dr. Medine Sivri	Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mirjana Teodosijević	Belgrad Üniversitesi / Sırbistan
Prof. Dr. Muharrem Tosun	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Mübeccel Gönen	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Nazan Erkmen	Doğuş Üniversitesi
Prof. Dr. Nazire Akbulut	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Nevide Akpınar Dellal	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Nilüfer Kuruyazıcı	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Nilüfer Tapan	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Nuran Özyer	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Sedat Sever	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Selahattin Dilidüzgün	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Snejana Boitscheva	Konstantin Preslavsky Üniversitesi / Bulgaristan
Prof. Dr. Suad Becirovic	Novi Pazar Üniversitesi Rektörü / Sırbistan
Prof. Dr. Şener Bağ	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Turgay Kurultay	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Yaşar Şenler	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Yeşim Fazlıoğlu	Trakya Üniversitesi
Doç. Dr. Azra Abadžić-Navaey	Zagreb Üniversitesi / Hırvatistan
Doç. Dr. Beyhan Kanter	Mardin Artuklu Üniversitesi
Doç. Dr. Mukadder Seyhan Yücel	Trakya Üniversitesi
Doç. Dr. Emine Ahmetoğlu	Trakya Üniversitesi
Doç. Dr. Ersel Kayaoğlu	İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Fahri Temizyürek	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim Kıbrıs	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim Coşkun	Trakya Üniversitesi
Doç. Dr. Nalan Kızıltan	19 Mayıs Üniversitesi
Doç. Dr. Necdet Neydim	İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Oğuzhan Durmuş	Trakya Üniversitesi
Doç. Dr. Romyana Todorova	Konstantin Preslavsky Üniversitesi / Bulgaristan
Doç. Dr. Vefa Taşdelen	Yıldız Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Yüksel Topaloğlu	Trakya Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Abdullah Arslan	Erzincan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Atif Akgün	Düzce Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Burcu Tümer Öztürk	Kastamonu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Damir Matanovic	Josip Juraj Strossmayer Üniversitesi / Hırvatistan
Yrd. Doç. Dr. Esat Can	Trakya Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hayrettin Parlakyıldız	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Muharrem Özden	Trakya Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Meral Kaya
Yrd. Doç. Dr. Nazlı Rânâ Gürel
Yrd. Doç. Dr. Neslihan Karakuş
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan Yılmaz
Yrd. Doç. Dr. Rahman Akalın
Yrd. Doç. Dr. Tacettin Şimşek
Yrd. Doç. Dr. Yasin Mahmut Yakar
Yrd. Doç. Dr. Yıldız Aydın
Yrd. Doç. Dr. Zeki Gürel
Yrd. Doç. Dr. Zülfiye Gül Ercan
Dr. Agnieszka Sochal
Dr. Amina Şilyak Jesenkoviç
Dr. Ergin Jable
Dr. Eva Csáki
Dr. Fatih Erdoğan
Dr. Ion Lihaciu
Dr. Müren Beykan
Dr. Neli Miteva
İsa Sülçevsi
Zeynel Beksaç

Brooklyn College, CUNY / New York
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Yıldız Teknik Üniversitesi
Erzincan Üniversitesi
Trakya Üniversitesi
Atatürk Üniversitesi
Erzincan Üniversitesi
Namık Kemal Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Trakya Üniversitesi
Varşova Üniversitesi, Polonya
Saraybosna Şarkiyat Enstitüsü / Saraybosna
Priştina Üniversitesi / Kosova
Peter Pazmany Katolik Üniversitesi / Macaristan
İstanbul
Iasi (Yaş) Üniversitesi, Romanya

Konstantin Preslavsky Üniversitesi / Bulgaristan
Priştina Üniversitesi / Kosova
Kosova

İçindekiler:

Takdim

Kongre Sonuç Raporu

Sunuş: Kitap Hakkında

Önsözler

1. Çocuk Edebiyatı / Child Literature

1. 1. Çocuk Edebiyatı Bilimi / *Science of Child and Youth Literature*
1. 2. Çocuk Edebiyatında Dil, Yapı ve Biçim İncelemeleri / *Analysis of Language, Structure and Form in Child Literature*
1. 3. Çocuk Edebiyatı Tarihi / *History of Child Literature*
1. 4. Çocuk Edebiyatında İdeoloji ve Yaklaşımlar / *Ideology and Approaches in Child Literature*
1. 5. Çocuk Edebiyatı Sosyolojisi / *Sociology of Child Literature*
1. 6. Çocuk Edebiyatı Yazar, Şair ve Çizerleri / *Writers and Poets of Child Literature*
1. 7. Çeviri Çocuk Edebiyatı / *Translation of Child Literature*
- 1.8. Çocuk Edebiyatı Yayıncılığı / *Publishing of Children's Literature*
- 1.9. Çocuk Edebiyatı Türleri / *Genres of Child Literature*

2. Okul Öncesi Çocuk Edebiyatı / Preschool Education Child Literature

3. Resimli Kitaplar / Picture Books

- 3.1. Resimli Kitap İncelemeleri / *Analysis of Picture Books*
- 3.2. Çizgi Roman / *Comic Books*

4. Çocuk Edebiyatı ve Yeni Medyalar / Child literature and New Media

4. 1. Çocuk Dergileri / *Child Magazine*
- 4.2. Çocuk Medyası / *Media for Children*
 - 4.2.1.Çizgi Film-Animasyon Çocuk Kurguları / *Cartoons and Animated Films – Fiction for Children*
 - 4.2.2. Medya Okur-Yazarlığı / *Media Literacy*

5. Yirmi birinci Yüzyılda Yeni Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / New Child Literature after 2000

- 5.1. Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Paradigma Değişimi / *The Paradigm Shift in Child Literature*

6. Gençlik Edebiyatı / Adolescent Literature

- 6.1. Ergenlik Edebiyatı / *Literature of Youth*
- 6.2. Gençlik Edebiyat Bilimi / *Science in Youth Literature*
- 6.3. Ergenlik Kitaplarında Dil, Yapı ve Biçim İncelemeleri / *Analysis of Language, Structure and Form in Youth Literature*
- 6.4. Gençlik Sosyolojisi / *Sociology of Youth Literature*
- 6.5. Sorun Odaklı Ergenlik Edebiyatı / *Problem-oriented Adolescent Literature*
- 6.6. Gençlik Kültürleri / *Youth Cultures*

6.7. Gençliğin Dili / *Youth Language*

6.8. Gençlik Sineması / *Adolescent Cinema*

7. Balkanlarda Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / Child and Youth Literature in Balkans

7.1. Arnavutluk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / *Albanian Child and Youth Literature*

7.2. Bulgaristan Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / *Bulgarian Child and Youth Literature*

7.3. Makedonya Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / *Macedonian Child and Youth Literature*

7.4. Romanya Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / *Romanian Child and Youth Literature*

7.5. Yunanistan Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / *Greek Child and Youth Literature*

7.6. Balkanlarda Türkçe Yazılan Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / *Turkish Child and Youth Literature in the Balkans*

8. Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Çokkültürlülük / Multiculturalism in Child and Youth Literature

8.1. Balkan Çokkültürlülüğünde Çocuk ve Gençlik Kavramları / *Child and Youth Literature in the Balkans*

9. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ile Eğitim İlişkisi / Relation between Child and Adolescent Literature and Education

9.1. Eğitimde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / *Child and Youth Literature in Education*

9.2. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ile Değerler Eğitimi / *Education of Values with Child and Youth Literature*

9.3. Okul Öncesi Eğitim / *Preschool Education*

9.4. Anadil Eğitiminde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / *Child and Adolescent Literature in Mother Tongue Education*

9.4.1. Türkçe Öğretiminde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / *Child and youth Literature in Turkish Language Teaching*

9.4.2. Edebiyat Eğitiminde Çocuk ve Gençlik Metinleri / *Child and Adolescent Literature in Literature Education*

9.5. Yabancı Diller Eğitimi / *Foreign Languages Education*

9.6. Erken Yabancı Dil Eğitimi / *Early Foreign Language Learning*

9.7. Çocuk, Gençlik ve Eğitim / *Children- Youth and Education*

10. Okuma Araştırmaları Açısından Çocuk ve Gençlik Edebiyatı / Child and Adolescent Literature in terms of Reading Habits

10.1. Okuma Kültürü / *Reading Culture*

10.2. Çocuk ve Gençlik Edebiyatının Okuma Edimindeki İşlevi / *The Function of Child and Youth Literature in reading acquisition*

11. Çocuk ve Göç / Child and Migration

11.1. Göçmen Çocuk / *Child and Migration*

11.2. Göç ve Eğitim / *Migration and Education*

Gürbüz ÇALIŞKAN*

Çocuklara Duyarlık Kazandırması Bakımından Zeynep Cemali'nin Öyküleri Üzerine Bir Çözümleme

*Zeynep Cemali's Stories – Based Analysis from the Aspect of Bringing in
Sensitivity to the Children*

1. Giriş

Bireyin, yaşamı ve insan gerçekliğini anlamasını, tanımasını ve yorumlamasını sağlayan en önemli araçlardan biri edebiyattır. Edebiyat (yazın), insan gerçekliğinin biriktirdiği tüm deneyimlerin (duygu, düşünce, tasarı vb.) kişiyi etkileyen biçimde dille anlatılması sanatı olarak tanımlanabilir (Sever, 2004: 223). Başka bir deyişle duyguların, düşlerin, insana ve yaşama ilişkin kurmaca yaşantıların, tasarıların, duyguların estetik bir dille anlatılması sanattır (Yücel, 1995; Aslan, 2006; Sever, 2008; Kavcar, 1999). Başka bir tanıma göre de dilin estetik kullanımıyla oluşturulan ürünler toplamıdır (Çotuksöken, 2003: 48). En genel deyişle ise dilin sanatla kullanımınıdır. Edebiyatın en önemli parçalarından biri de çocuk edebiyatıdır.

Çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır (Sever, 2008: 17). Dilidüzgün (2002) ve Şirin (1994)'e göre çocuk edebiyatı, edebiyat niteliğinden ödün vermeden, konularını onun doğal ve güncel çevresinden seçen ve çocuğun kendi dünyasına çok açılı bir anlayışla bakabilmesini sağlayan edebiyat ürünleridir. Bu tanımlarda özellikle çocuk edebiyatının sanat ve edebiyat niteliği öne çıkmaktadır.

"Okulöncesi dönemden başlayarak çocuğu sanatçı duyarlığıyla karşılaştıran görsel ve dilsel uyarılar olarak çocuk edebiyatı yapıtlarının birçok işlevinden söz edilebilir. Bu nitelikteki yapıtların en önde gelen işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi, alışkanlığı ve zamanla okuma kültürü kazandırmak ve bu yolla yaşantılarını zenginleştirmektir (Sever, 2013; Aslan, 2013a). Özellikle yapıtlarda konu, izlek, kahraman ve ileti boyutunda bir bütünlük olmalıdır ve sunulan çocuk anlayışı, o toplumun, yazarın yaratmak istediği veya algıladığı çocuğu sezdirmelidir. Bu gerçeklik çocuklara belli bir doğruyu, ideolojiyi, kalıbı sunmaya çalışmamalıdır. Çocuğu; düşünmeye, duyarlı olmaya, araştırmaya, sorgulamaya, sorumluluk almaya, sezmeye, merak etmeye, kendi davranışlarını yönetebilmeye, özerk ve girişimci olmaya, birliktelik duygusu kazanmaya, paylaşımcı olmaya yönlendirebilmedir (Yalçın ve Aytaş, 2005; Oğuzkan, 2006; Dilidüzgün, 2007; Sever vd., 2007; Aslan, 2008; Sever, 2013).

Nitelikli edebiyat ürünleri ile çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarının önemli bir işlevi de duyuları devindirerek çocukları ve gençleri duyarlı kılmaktır (Aslan, 2013b; Binyazar,

* Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Konya-Türkiye, e-posta: gcaliskan@konya.edu.tr

2010). Duyarlık; kendi yaşamı, dünyası dışında olup bitenlerle ilgilenme, bunları umursama, tepkide bulunma; insanların yaşadıklarını görmezden gelmeme; başkalarının duyum ve duygularını kendilerini onların yerine koyarak anlama, duyumsama hatta yaşama yeteneği olarak tanımlanabilir (Aslan, 2013b: 29). Başka bir deyişle duyarlık kazanma, kişinin duygularının varlığını kavrama ve bireylerin bunu kişiliklerinde yansıtabilmesidir (Binyazar, 2010). Edebiyatın duyarlık kazandırmada büyük bir güce sahip olduğu da unutulmamalıdır (Binyazar, 2010). Ancak duyarlık bir anda veya gelişigüzel oluşmayan bir yetenektir. Duyarlığın oluşması için öncelikle çocukların doğa sevgisi, insan sevgisi, hayvan sevgisi, yurt sevgisi, adalet duygusu, hoşgörü; kültürel farklılıklara, insan hak ve özgürlüklerine saygı; bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, doğruluk, estetik, özgürlük, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, içtenlik, anlayış, erdem, vicdan, iyilik, arkadaşlık, dostluk gibi çeşitli değerleri bilmesi ve öğrenmesi gerekir (Aslan, 2013b). Acıma, sevmeye, katlanma, güvenme, inanma, çöşku, sevinç, mutluluk duyarlık bilincine erişmiş bireylerde görülebilir. Bunu ise sezdirme ve kavratma gücüyle edebiyat gerçekleştirebilir (Binyazar, 2010). İnsanı ve yaşam gerçekliğini insana tanıtan edebiyat, insan sevgisi ve hoşgörü kazandırmada bir kaynak durumundadır (Uygur, 2009). Edebiyat, insan için yaşamı kolaylaştırır. Çocuk edebiyatı da insanı ve çocukları duyarlı olmaya, duyumsamaya, sezmeye, düşünmeye ve güzel olanla buluşturmaya yönelir.

Edebiyat ürünleri dilin anlatım olanaklarıyla değişik insanları, karakter özelliklerini canlandırır. Karakterlerden ve onların ilişkilerinden, çatışmalarından yaratılan kurgularla yeni insanları, onların özelliklerini ve yaşamı tanımasına ilişkin bir deneyim alanı oluşturur (Aslan, 2008). Kahraman ve kişilerle özdeşim kuran okur, kurguda yer alan olaylarla değişik duygu durumlarını (korku, sevinç, kaygı vb.) yaşayarak metnin anlam evreni içerisine daha fazla girer ve yaşam deneyimini artırır. Yaşamdaki diğer insanları duyumsaması, düşünmesi, öykünmesi kolaylaşır. Bu durumda deneyim ve yaşantıları sınırlı olan birey, başkalarının duygularına, düşüncelerine, yaşadıklarına ve yaşayışlarına duyarlı olur (Aslan, 2013b).

Çocuk edebiyatında da yukarıda belirtilen çerçeve doğrultusunda durum farklı değildir. Birçok yazar çocuklara bir acıyı, hüznü, mutluluğu, haksızlığı, paylaşımı duyurmak için yapıtlarını oluşturmuştur. Zeynep Cemali de çocuk edebiyatı yazarı olarak çocuklara insan ve yaşam gerçekliği sezdiren duyarlık özelliklerini birçok öykü ve romanında sunmuştur. Bu çalışmada ise Zeynep Cemali'nin öykülerinde yer alan duyarlık konuları belirlenmeye çalışılmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Zeynep Cemali'nin dört farklı öykü kitabında yer alan 45 öykü, çocuklara duyarlık kazanması bağlamında içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada çözümle türü olan kategorisel çözümleme tekniği kullanılmıştır. Kategorileştirme, içerik analizinde elde edilen kavramların birbiriyle belirli bir tema altında sınıflandırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2004: 176). Kategorileştirmenin yanı sıra çalışmada kategorilerin sıklığı (frekansı) da hesaplanmıştır. Ayrıca kategoriler, 45 öykünün çözümlenmesinden sonra ortaya çıkarılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada içerik çözümlemesi üzerinden durum belirlemesi yapıldığından ve evren çok büyük olmadığı için örneklem seçimine gidilmemiştir. Zeynep Cemali tarafından yazılan dört öykü kitabında yer alan 45 öykü incelenmiştir.

3. Bulgular

Zeynep Cemali'nin dört öykü kitabında yer alan öykülerin duyarlık kazandırma bakımından özel alt konulara göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Zeynep Cemali'nin Dört Öykü Kitabında Yer Alan Öykülerin Duyarlık Konuları

Duyarlık Konuları	f	%
Hayvanlara karşı duyarlık	29	28.1
Kardeşlik	11	10.6
İnsana karşı yapılan şiddet	10	9.7
Yaşlılık	10	9.7
Çevre kirliliği	8	7.7
Kız çocuklarının eğitimi	6	5.8
Paylaşıcılık	5	4.8
Yoksulluk	5	4.8
Kimsesiz çocuklara karşı duyarlık	4	3.8
Müzik	4	3.8
Dedikoduya karşı duyarlık	2	1.9
Okuma sevgisi	2	1.9
Önemli günlere karşı duyarlık	2	1.9
Kentleşmeye karşı duyarlık	2	1.9
Komşuluk ilişkilerine karşı duyarlık	2	1.9
Bilgisayar bağımlılığı	1	0.9
Madde bağımlılığı	1	0.9
Toplam	103	100

Kimi öykülerde birden fazla duyarlık konusu olduğu için 45 öyküden belirlenen duyarlık konusu sayısı 103'tür. 103 duyarlık konusunun sunulduğu yukarıdaki 17 madde, araştırma kapsamında oluşturulan 7 kategori altında toplandığında öykülerdeki duyarlık konuları sırasıyla en çok hangi kategoriler altında sıralandığı Tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2: Zeynep Cemali'nin Dört Öykü Kitabında Yer Alan Öykülerin Duyarlık Konularının Belirlenen 7 Kategoriye Göre Dağılımı

Duyarlık Konuları	f	%
Toplumsal dayanışma ve iletişime karşı duyarlık	40	38.8
Hayvan sevgisi	29	28.1
Şiddete karşı duyarlık	10	9.7
Doğa sevgisi	10	9.7
Eğitime karşı duyarlık	8	7.7
Sanata karşı duyarlık	4	3.8
Bağımlılığa karşı duyarlık	2	1.9
Toplam	103	100

3.1. Toplumsal dayanışma ve iletişime karşı duyarlık

Aşağıda toplumsal dayanışma ve iletişime karşı duyarlık izleğinin sunulduğu öykülerden örnekler sunulmuştur:

"...Ondan ayrılmak çok zor olmuştur... İşte o zaman anladım. Sahip olduğum her çeşit eşya ya da oyuncak, paylaşılmadığı sürece karton, plastik ya da teneke parçalarından başka bir şey değildi. Peki, ya yüreği sıkıştırın, tüteten, uçuran o yeni duygular?... Şimdilik çok karmaşık..." (Krallığımda Bir Prenses, Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği, s.32)

"...Babam kim bilir kaç kez "Git, o çocuklara söyle, içeri girsinler," dedi. Ama her seferinde aldığı yanıt aynıydı. "Onlar beleşçi!" Bunu her söylediğimde, babamın gözlerinde çakan kıvılcımlar hiç işlemezdi yüreğime. Belli ki paraları yokmuş. Düşüp bir yerlerini kursalar iyiymiş, fulanmış, filan mı... Git, onlara söyle, içeri girsinler... "Zeynep! Duydun mu beni, kızım?" diye üsteledi. Sesinde

ender duyulan bir sertlik, bir buyurganlık vardı... “Henüz kendi işini kurmadın. Burası benim sinemam. Ben ne dersem onu yapmak zorundasın. Şimdi git ve o çocukları içeri al!” (Çılgın Babam, s. 122)

“...Ama, gelecek olan da bir Barbie Bebek değil. Gerçek bir bebek. Hiçbir şey bugünkü gibi olmayacak...” Esra’nın sesinde bir endişe belirir gibi oldu. “Ailen sana armağanlar alacak, abla olmanın güzelliklerini anlatacak... “Abla olacağım! Bundan daha güzel ne olabilir ki? Ben armağan falan istemem.” “Ben de senin gibi düşünmüştüm. Belma’yı çok seviyorum. Ama...” Bir an sustuktan sonra, “Neyse, boşver,” diyerek kestirip attı... O gün okulda, Duygu’nun gözü tahtada, kulağı öğretmeninde, ama akli hep abla olmaktaydı. Artık masal okuyabileceği, arabasını iterek gezdireceği bir kardeşi olacaktı. Bütün bunları düşündükçe, Duygu’nun yüzüne kocaman bir güllücük yayılıyordu...” (Aileme Neler Oluyor, Gül Sokağı’nın Dikenleri, s. 59)

“...Nagehan, ağlamaklı karşı çıktı. “Bütçenizi bilemem, ama... ama ben, anneannemin olmadığı bir ev düşünmek bile istemiyorum.” “Ben de!” kardeşine arka çıkan Berkehan, hemen ekledi. “Kendini dışladığımızı sanır.” Aslında kardeşinin kedisine ayak bağı olacağını düşünse de, “Okula servisle gitmeyiz biz de,” deyip boynunu büktü. “Küçük de olsa bir katkı işte...” (Natur Naciye’nin Torunu, Öykü Öykü Gezen Kedi, s. 105)

“...Kardeşlerinin kendisini umursamadıklarını sandı. Yanılmıştı. Önce Kumru geldi. Elinde sargı bezi ve pamuk vardı. “Ağbıcık çok acıyor mu?” dedi. Arkasından Sumru geldi. “Oksijenli suyla tentürdiyot getirdim,” dedi o da. Bir tanecik, dur, dur... Yarayı temizleyelim.” Şahin’in içi kıpır kıpırdı. Üç küçük yürekte uyuyan ve belki de hiç uyanmayacağı sanılan o sıcacık duygu tüm bedenlerini sarmaya başlamıştı...” (Kaku Kite, Tako Tike, Mano Maki, Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği, s. 48-49)

“...Bu bir resim sergisinin açılış davetiyesiydi ve üzerinde yazılanlara göre serginin tüm geliri, sokak çocukları yararına harcanacaktı. (Bay Baykuş, Öykü Öykü Gezen Kedi, s. 187)

“...Her 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nda Kadıköy’ün dört bir yanındaki okulların öğrencileri tören için Eski Fenerbahçe Stadı’nda toplanırdı. Gelen öğrencilerin bir kısmı özel bayram giysileri içinde, bando-mızıka eşliğinde bizim sokaktan geçip caddeye çıkarlar, uygun adım sağa dönüp stada giderlerdi... Büyükbabam yakasına bir karanfil iştirir, elinde bastonuyla dimdik dikilir, gururla onları izlerdi. Heyecandan babamın gözleri dolar; annem salya sümük ağlarken, “Allah birinizi bin etsin, çocuklar!” dedi...” (Çılgın Babam, s. 97)

Gerçekleştirilen içerik çözümlemesinde en çok toplumsal dayanışma ve iletişime karşı duyarlık izleği (40) bulunmaktadır. Kardeşlik (11) duyarlık konusu bu izlekte en çok ele alınan örnek olmuştur. Özellikle aile içerisinde kardeşlerin paylaşımcı, yardımsever olması öykülerde sezdirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca yaşlılık (10) gibi bir duyarlık noktasının sıklıkla öykülerde dile getirilmesi önemli bir bulgudur. Paylaşımcılık, komşuluk, kimsesiz çocuklara ve yoksullara duyarlık ise bazı öykülerde ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

3.2. Hayvan sevgisi

Aşağıda hayvan sevgisi duyarlık izleğinin sunulduğu öykülerden örnekler sunulmuştur:

“...Ansızın gözlerinde vahşi pırlıtlar beliren Osman Ağabey, “Kazı keselim. Kursağından çekip alalım hurdaları!” dedi. Teyzem ile Gül birbirlerine sarılıp, “Kesemezsiniz!” diye bağırarak, salya sümük zırlamaya başladılar. Uzun boylu, kır saçlı, al yanaklı bostancı, “Yesin be, bre!” diyerek gevrek gevrek güldü. “Nasılsa çıkarır.”...” (Çılgın Babam, s. 55)

“...Birbirinden güzel iki balığı, mavi suyun üstünde kıpırtısız yatıyorlardı. Yerde de boş bir mürekkep şişesi duruyordu... Kararlı bir halde giysi dolabını açtı. Eda, dolabın içinde büzülmüş oturuyordu. Ağlamaktan gözleri şişmiş, dudakları sarkmıştı. Tir tir titriyordu. “Zarar vermek istemedim...” diyordu hıçkırarak. “Suları deniz gibi olsun... istedim. Daha mutlu olacaklarını... düşündüm...” (Bir Şişe Mürekkep, Gül Sokağı’nın Dikenleri, s. 14-15)

“...Onlarca hayvanı, hem evinde hem de bahçesinde beslerdi. Bahçeden dışarı çıkmamaları için her birini özellikle eğitirdi. Hepsini de kendi cennetinde, kimseyi rahatsız etmeden yaşardı... Fosil’le Tüysüz de Halise Hanım’ın işte bu evinde doğmuştu. Ama, bu evde büyümeleri kismet olmamıştı. Şu

Asım Efendi bir gün belediyeye gitmiş, fazla sayıda hayvan barındırıp çevreyi rahatsız ediyor diye, komşusunu şikayet etmişti. İki gün geçmiş, geçmemiş, Halise Hanım'ın evinin önünde arkası kapalı bir kamyonet durmuştu. Belediye görevlileri, bahçede ve balkonda ne kadar hayvan varsa, miyavlamalar, havlamalar ve gözyaşları içinde hepsini toplayıp gitmişlerdi... (Fosil ile Tüysüz, Gül Sokağı'nın Dikenleri, s. 32)

"...Eve iki blok kala gördü topallayan kediyi. Zavalıcığım, farların oluşturduğu aydınlık tünelde belirmesiyle yere yığılması bir oldu. Anında durup, dışarı fırladı. Besbelli, kediciğin dermanı kalmamıştı. Kaz tüyü montunu çıkardı. Su birikintisinin ortasında boylu boyunca yatan hayvancağızı sarıp sarmalayıp arabaya attı. Yarım saat turladı içeriyi. Bulduğu ilk veterinerin kapısından içeri kucağındaki kediciikle daldı... Saatler sonra sol kalçasına platin takulan kazazede yine kucağındaydı. Bir can kurtarmanın mutluluğuyla kasıldı. Bir daha asla giyemeyeceği kaz tüyü montu da, veterinerine ödediği 500 lira ameliyat bedeli de umurunda değildi..." (Siyami Bey, Öykü Öykü Gezen Kedi, s. 13)

Zeynep Cemali'nin öykülerinde çocukların en çok karşılaştığı ikinci duyarlık izleği "hayvan sevgisi (29)"dir. Hayvan sevgisi bazı öykülerin temel izleği olarak da karşımıza çıkmaktadır. Özellikle sokak hayvanlarına olan yaklaşım öykülerde öne çıkan bir durumdur.

3.3. Şiddete karşı duyarlık

Aşağıda şiddete karşı duyarlık kategorisiyle ilgili örnek alıntılara yer verilmiştir:

"...Cem'in canı sıkılıyordu. Bugüne dek arkadaşlarıyla çok ağız kavgası yapmış, itişip kakışmıştı. Ama, hiçbirine şu çocuğa vurduğu gibi yumruk atmamıştı. Yaptığı hareketin hiç de hoş olmadığını biliyor, yine de doğru davrandığına inanmak istiyordu... Burnuna ye de yumruğu, gör gününü!" Cem'in kulaklarında yankılandı bu sözcükler. Unuttuğunu sandığı çelimsiz çocuk, yeniden gözünün önünde canlanıverdi. Farkında olmadan elini burnuna götürdü, nedensiz bir sızı hissetti..." (Çelimsiz Çocuk, Ben, Çınar Ağacı ve Pufböreği, s.12)

"...Anlamadan, dinlemeden birine saldırmak, vahşilik. Belli ki yoksul. Canı bisiklete binmeyi nasıl istemişti ki, bir tur için her şeyi göze aldı. Ben de onun gibi değil miydim?... Hatta ben, dayımın bisikletini ondan habersiz alıp eve getirmiştım. İki tekerlekli her hurdaya nasıl da açgözlülükle bakardım. Bunları hep unuttum. İsteseydi, bisikletimi verir miydim?... Onu da bilmiyorum. Ama o yumruğu atmak, olacak iş değildi..." "Özür dileyecektim. Ama, yok... Bulamadım..." "Seni çok aradım," diyen Cem başını önüne eğdi. "Ben... ben özür dilemek istiyorum..." (Çelimsiz Çocuk, Ben, Çınar Ağacı ve Pufböreği, s.17-18-21)

"...Hiçbir kavgayı hoş göremem. Ama, kardeşlerin dövüşürken seviştiklerini iyi bilirim..." (Kaku Kite, Tako Tike, Mano Maki, Ben, Çınar Ağacı ve Pufböreği, s. 36)

İçerik çözümlemesi yapılan öykülerde öne çıkan üçüncü duyarlık kategorisi şiddete karşı duyarlık(10)tır. Özellikle incelenen bu öykülerde şiddetin olumlanmadığı aksine kötü bir durum olduğu ve sorunların iletişimle çözülmesi gerektiği sezdirilmeye çalışılmıştır. Çelimsiz Çocuk adlı öykü ise tamamen şiddetin olumsuz yönlerinin anlatıldığı bir kurguyla sunulmuştur. Bu öyküde Cem, bisikletine binip gezen Çelimsiz Çocuk'u hırsız sanır ve ona yumruk atar. Bu davranışından çok utanır ve ondan özür diler.

3.4. Doğa sevgisi

Doğa sevgisi duyarlık kategorisine ilişkin alıntı örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

"...Küçük Kayabalıkları, tam 3 gün 3 gece, o tuhaf kokunun, o acı suyun ve o yağlı karanın ne olduğunu araştırmışlar, ama bulamamışlar, daha kötüsü her geçen gün koku da, yağlı kara da çoğalıyormuş. Koku evlerini sarmış, yiyecekleri bozulmuş. Önce bebeler, ardından yaşlılar hastalanmışlar... Sizler toparlanmalı ve hemen buradan uzaklaşmalısınız. Üç koy ötede çok elverişli, güzel kayalıklar var... Küçük Kayabalıkları, ilk kez liderlerine karşı çıkarak, "Olmaz!" demişler. "Bu koy bizim. Yuvamız, aşımız, suyumuz. Onu korumak hepimizin görevi." Böylece, küçük koyda

amansız bir savaş başlamış. Yosunlardan harç, kum taneciklerinden tuğla yapan küçük kayabalıkları, kötü kokuların ve acı suların sızdığı oyukların, çatlakların önüne duvar örmüşler. Kendilerinden daha büyük ve güçlü balıklar olan İri-diri soydaşlarının da yardımıyla uzaklardan getirdikleri kaya tozu ve temiz kumla, yağlı karadan oluşan bataklıkları kurutmaya çalışmışlar... "Kaybımız çok büyük. Buradan göçmeliyiz. Aldığım duyumlara göre, bu sahildeki tüm koylarda aynı sorun yaşanıyormuş. Bunun için, çok uzaklara gitmemiz gerek..." (Küçük Kaya Balıkları, Gül Sokağı'nın Dikenleri, s. 107-108)

"...O koy, o sahil yok artık! İnsanların yolu oldu oralar, anladın mı? Yoll..." "Senin o kayalık sahilinde, şimdi otobüsler, arabalar gidip geliyor vızır vızır. Onca yolu... boşa gelmişsin..." (Küçük Kaya Balıkları, Gül Sokağı'nın Dikenleri, s.116)

"...Babalari, asık yüzleri gülsün diye ay sonu demedi. Bilgisayar aldı; ona bile dönüp bakmadılar. Gül kokulu sokakların, ayrılmak zorunda kaldıkları arkadaşlarının yerini hangi makine alabilirdi?... Kir, pas içindeki Siyam kedisinin başını ve kuyruğunu dikerek kurumla yürüyüşünü ne zaman görseler, "Şundaki çalıtma bak!" diyordu biri. "Elbetie oğlum!" diyordu öteki. "O özgür; bizim gibi değil..." (Bay Baykuş, Öykü Öykü Gezen Kedi, s. 166)

"...Biraz sonra, Nino'cuğum Re-Çi-Ne'yle yazışmamız yarım kaldı. Atom santrallerinin doğaya verdiği zararları tartışıyorduk..." Kadıncağız kulaklarına inanamadı. "Be... Ben senin böyle konularla ilgilendiğini bilmiyordum."... "Evet, ilgileniyorum! Çernobil kazasından sonra kanser vakalarındaki artışı bilmiyor muydum?" "Yaaa!" Nino şaşkınlıkla gülümsedi..." (Fındıkcı Güzeli, Öykü Öykü Gezen Kedi, s. 67)

Doğa sevgisi (10) kategorisinde özellikle Küçük Kaya Balıkları ve Bay Baykuş öykülerinde çevre ve kentleşme duyarlığı öne çıkmaktadır. Küçük Kaya Balıkları öyküsünde deniz kirliliğinden dolayı kayabalıkları kendi yurtları olan koylarından ayrılmak ve göç etmek zorunda kalırlar. Yeni yerleştikleri yerde de aynı sorunla karşılaşan balıklar, yeniden yurtlarına dönme kararı alırlar ancak orası da artık eskisinden daha kötü bir durumdadır. Bay Baykuş öyküsünde de şehir yaşamının güvensizliğinde ve gerekli oyun olmadığı çevrelerde büyüyen çocuklar konu edilmiştir. Aileler çocuklarının dışarı çıkmalarına izin vermezler. Dışarıda oyun oynamalarını istemezler. Bu öyküde de çevre ve oyun alanına karşı duyarlık öne çıkmaktadır.

3.5. Eğitime karşı duyarlık

Eğitime karşı duyarlık kategorisinde yer alan alıntı örnekleri aşağıdadır:

"...Çok güzel ve sessiz biriydi. Ayrıca tıp fakültesinde okuyordu. O olmasaydı, ilkokuldan sonrasını okumayacaktım belki. Benim çocukluğumda üniversitede okuyan kızlara üstün zekalı denir, saygı duyulurdu. Liseyi bitirenler okumuş, akıllı kızlardı. 5. sınıftan sonra gidilen ortaokul eğitimi ise olsa iyi olurdu; ama yoksa da üstünde pek durulmazdı. İşte, ben de bunlardan, yani Ortaokulun üstünde durmayanlardandım. Babamın kızı ve ortağıydım. Koskoca bir iş yerim vardı. Çok yakında onunla Anadolu'ya gidecek, mal alımını da öğrenecektim... "Aptal olma!" dedi bana. "Okumazsan, ne işyerin kalır, ne de özgürlüğün. Üç dört yıla varmaz evlendirirler seni!..." (Çılgın Babam, s. 114)

"...Yüzünde ciddi bir ifade vardı. "Neden kitabını alıp, onların yanına gitmiyorsun? Hem laflar, hem de okursun. İstersen oynarsın da. 'Somurtkan Zeynep' de olmazsın." ... Umursamaz bir tavırla, kaldırıma oturdum ve kitaplardan birini açtım. Bir gözüm sözcüklerde, diğeri çocuklardaydı. Kafama hiçbir şey girmiyor, okuduğumdan hiçbir şey anlamıyordum. "Oh olsun sana! Yalnız kaldın işte!" diye kendi kendime ovunuyordum ki Koca Kulak Rıza başıma dikildi. "Ne okuyorsun?" Sövgüden, kavgadan başka bir şey bilmeyen Koca Kulak Rıza'nın bu beklenmedik ilgisinden duyduğum şaşkınlıkla yanıtladım. "Nil'de Cinayet." "Öbürü ne?" diye sordu bu kez. "On küçük zenci. Bir polisye roman. Hem sana ne? Sen okumazsın ki..." Koca Kulak Rıza, "Sen öyle zannet!" diyerek kucağımdaki kitabı kaptı ve yanıma çöktüverdi. Az sonra, Kocakulak Rıza ile diz dize, kendimizden geçmiş kitap okuyorduk. İkimiz de, babamın sesi ile kitaplardan aynı anda başımızı kaldırdık..." (Çılgın Babam, s. 119-120)

“...Ayak işlerini yapacak bir yardımcıya ihtiyacım var. Yarın onu bana getir.” Aptallaşan çaycının gözlerinin içine bakarak devam etti. “Senin oğlan köpürmüş, taşmış, yatağını bulmuş. Belli ki, bir süredir kendi kuralları ile akıyor. Şimdi karışmazsak denize kavuşmadan ya kurur gider, ya da bataklığa dönüşür. İkisini de istemeyiz. Değil mi?” İnce dudağını yamultarak gülümsedi. “Hele bir mahkeme koridorlarının tozunu yutsun. Kafasını taşlara vuran hırsızları, çapulcuları görsün. Merkez neresidir, gözaltı nedir, anlasın. İnan bana; Fuat okuluna dönmezse diplomamı yırtarım ben!” “Demek istediğim, sen de çocuklarını okumaları için çalıştıran babalardan ol!...” (Çaycı ve Çocukları, Öykü Öykü Gezen Kedi, s. 160)

Gerçekleştirilen içerik çözümlemesine göre beşinci sırada eğitime karşı duyarlık (8) yer almaktadır. Kız çocuklarının eğitimi ve okuma alışkanlığı kazandırmak yukarıda alıntıları alınan öykülerde ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Özellikle Çaycı ve Çocukları adlı öyküde Galip, parası olmadığı için yalnızca bir çocuğunu okutabileceğini düşünür. Özellikle oğlu Fuat’ın okumasını ister. Kızının da ister ancak parası olmadığı için onun dikiş nakış kursunu gitmesini daha yararlı görür. Bu öyküde de eğitime, özellikle de kız çocuklarının eğitimine karşı duyarlık söz konusudur.

3.6. Sanata karşı duyarlık

Aşağıda sanata karşı duyarlık kategorisiyle ilgili örneklere yer verilmiştir:

“...O, uçuk kaçık değil, sanatçıydı. Kılıksız değildi, yalnızca rahat giyinmeyi seviyordu. Saçında başında ne varmış? Anneleri de on günde bir saçlarının rengini değiştiriyorlardı. Saçmalık işte! Elbette gazinoda barda çalışırdı. Bakkal Hasan’ın yanında çalışacak hali yoktu ya! O müzisyendi. Doktordu. Bal gibi de doktordu...” (Çalgıcının Çantası, Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği, s.130)

“...Boyu kadar gitarın kucağına yerleşirken, içi bir tuhaf oldu Barış’ın. Kerem Ağabey’inin, eline tutuşturduğu penayı tellere dokundurdu. Çıkan tumbürtlarla daha da büyüldü...” (Kırmızı Onluklar, Öykü Öykü Gezen Kedi, s. 78)

Gerçekleştirilen çözümleme sonucunda altıncı kategori olarak sanata karşı duyarlık (4) belirlenmiştir. Çalgıcının Çantası ve Kırmızı Onluklar öykülerinde müziğe karşı bir duyarlık söz konusudur. Çalgıcının Çantası adlı öyküde Üftade Hanım’ın torunu Barış, aslında Fransa’da tıp eğitimini tamamlamış, doktor olmuştur. Aynı zamanda müziğe ve gitar çalmaya da ilgi duymaktadır. Türkiye’de herkes onu dış görünüşünden dolayı yargılamıştır. Çocuklara gitar çalmayı ve şarkı söylemeyi seven Barış, gündüzleri kentin kenar mahallelerindeki yoksul halkı gönüllü tedavi etmekte ve onlara yardımcı olmaktadır. Kırmızı Onluklar öyküsünde ise Barış’ın babası boyacıdır ve eve çok yorgun gelmektedir. Bu yüzden oğluyla çok fazla vakit geçiremez. Barış, boyacı olmak istemez, gitarist (müzisyen) olmaya karar verir. Her iki öyküde de sanata ve yoksulluğa karşı duyarlık söz konusudur.

3.7. Bağımlılığa karşı duyarlık

Aşağıda bağımlılığa karşı duyarlık kategorisiyle ilgili örneklere yer verilmiştir:

“...Nino’su, ilk arkadaşıydı onun. Dizlerinin dibinde oynayarak serpilip güzelleşmiş, onun elini tutarak okula gitmişti. Sınav heyecanlarını birlikte çekmişler, başarılarını baş başa kutlamışlardı. Sevgi on iki yaşına bastığında, Nino’su ona bir bilgisayar armağan edene dek de böyle sürdü... Ona kameriyede toplanan, bir zamanlar arkadaş olduğu sitenin çocuklarını gösterip, “Bak, çocuklar nasıl da eğleniyorlar,” dedikçe, hep terslendi...”(Fındıkçı Güzeli, Öykü Öykü Gezen Kedi, s. 47-48)

“...Ne lan bu böyle? Musluk taktıracağım sana!” başıyla yanında oturamı göstererek, “Cano’ya bak, aslanlar gibi! Bundan böyle sana bira yasak, oğlum!...” (Kaportacı Kardeşler, Öykü Öykü Gezen Kedi, s. 115)

Zeynep Cemali'nin öykülerinde en az karşılaşılan duyarlık izleklerinde biri de bağımlılığa karşı duyarlıktır. Kaportacı Kardeşler adlı öyküde madde bağımlılığı çok yüzeysel olarak ele alınmıştır. Fındıkçı Güzeli öyküsünde ise Sevgi, bilgisayar bağımlısı olmuştur. Nermin Hanım, bu duruma çok üzülür ve bir şeyler yapmak ister. Bu öyküde de bilgisayar bağımlılığına karşı bir duyarlık yer almaktadır.

4. Sonuç ve Tartışma

Sanat ve edebiyat, insan gerçekliğini düşündürerek, duyumsatarak insanlara sunar. Farklı kişilerle, insanlarla ve duygu durumlarıyla karşılaştırarak bireyin yaşam deneyimi kazanmasını sağlar (Aytaç, 1999). Yaşamın ne kadar farklı ve anlamlı olduğunu ortaya koyar. Edebiyat ürünlerinde paylaşılan farklı insanları sunması açısından diğer bilgisel iletişim araçlarından farklıdır. Duygu, düş ve düşünce evreninin zenginleşmesine, estetik zevk kazanmasına ve insana, yaşama duyarlı olmasına olanak sağlar. Okur, örnek edebiyat ürünlerinde belirtilen kahraman ve karakterler sayesinde onların yaşamına girer. Onları tanımaya, anlamlandırmaya çalışır. Edebiyatın başarısı da bununla ilintilidir. Güzel söylenmiş bir sözün etkileyciliğinin yanı sıra insana yaşam içinde yeni bir gerçeklik kazandırabilmesi de edebiyatı güçlü kılar. Bireyin yaşamını yalnız kendi çevrelerinin olanaklarıyla sınırlı durumdan kurtarmak, onları başka yaşamlara katmak, başka yaşamlara girmelerini sağlamak edebiyat sayesinde gerçekleşir. Bu yüzden edebiyat, insanı insana tanıtır. Ona yol gösterir. Karşısındaki insana duyarlı olmasını sağlar. Çocuğa ve gence farklı duygu durumlarını yaşatarak, çeşitli değerlerin önemini duyumsatarak onların duyarlık kazanmasında yetişkin edebiyatına geçiş niteliğinde olan çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtları da önemli bir sorumluluk üstlenir; onlara kalıcı bir duyarlık eğitimi verir (Aslan, 2013b). Bu yüzden bu çalışmada çocuk ve gençlik edebiyatının usta bir yazarı olan Zeynep Cemali'nin öyküleri incelenmiştir. Yazarın "Gül Sokağı'nın Dikenleri", "Öykü Öykü Gezen Kedi", "Çılgın Babam ve Ben, Çınar Ağacı, ve Pufböreği" öykü kitaplarında yer alan 45 öykü çocuklara duyarlık kazandırma açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada ana kategoriler olarak toplumsal dayanışma ve iletişim, şiddete karşı duyarlık, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, eğitime karşı duyarlık, sanata karşı duyarlık, bağımlılığa karşı duyarlık olarak belirlenmiştir. Alt duyarlık konuları olarak ise "Hayvanlara karşı duyarlık, Kardeşlik, İnsana karşı yapılan şiddet, Yaşlılık, Çevre kirliliği, Kız çocuklarının eğitimi, Paylaşıcılık, Yoksulluk, Kimsesiz çocuklara karşı duyarlık, Müzik, Dedikoduya karşı duyarlık, Okuma sevgisi, Önemli günlere karşı duyarlık, Kentleşmeye karşı duyarlık, Komşuluk ilişkilerine karşı duyarlık, Bilgisayar bağımlılığı, Madde bağımlılığı" olmak üzere 17 konu belirlenmiştir.

"Toplumsal dayanışma ve iletişim" ana kategorisinde "Kardeşlik, Yaşlılık, Paylaşıcılık, Yoksulluk, Kimsesiz çocuklara karşı duyarlık, Dedikoduya karşı duyarlık, Önemli günlere karşı duyarlık, Komşuluk ilişkilerine karşı duyarlık" konularına yer verilmiştir. "Şiddete karşı duyarlık" ana kategorisinde "İnsana karşı yapılan şiddet"; "Hayvan sevgisi" ana kategorisinde "Hayvanlara karşı duyarlık"; "Doğa sevgisi" ana kategorisinde "Çevre kirliliği, Kentleşmeye karşı duyarlık"; "Eğitime karşı duyarlık" ana kategorisinde "Okuma sevgisi, Kız çocuklarının eğitimi"; "Sanata karşı duyarlık" ana kategorisinde "Müzik"; "Bağımlılığa karşı duyarlık" ana kategorisinde ise "Bilgisayar bağımlılığı, Madde bağımlılığı" duyarlık konularına yer verilmiştir.

Gül Sokağı'nın Dikenleri adlı yapıtta günlük yaşamda karşılaşılabileceğimiz küçük yaşam kesitlerinden oluşan öyküler yer almaktadır. Bu öykülerde çocuklar ve yetişkinler, şiddet, yaşlılık, sanat, yoksulluk, kardeşlik, paylaşıcılık, komşuluk gibi birçok duyarlık ögesiyle karşılaşılabirler. Ben, Çınar ağacı ve Pufböreği adlı yapıttaki öykülerde de yine

çocuklar şiddet, yaşlılık, sanat, yoksulluk, kardeşlik, paylaşımcılık, komşuluk gibi birçok duyarlık ögesiyle karşılaşabilirler.

Çılgın Babam adlı yapıtta bir kız çocuğunun babasıyla yaşadığı olaylardan oluşan öyküler yer almaktadır. Bu öykülerde çocuklar ve yetişkinler; şiddet, yaşlılık, sanat, yoksulluk, kardeşlik, paylaşımcılık, komşuluk gibi birçok duyarlık ögesiyle karşılaşabilirler. Öykü Öykü Gezen Kedi adlı yapıtta da yine çocuklar ve yetişkinler, şiddet, yaşlılık, sanat, yoksulluk, kardeşlik, paylaşımcılık, komşuluk gibi birçok duyarlık ögesiyle karşılaşabilirler.

Çocuklar ve gençler, her şeyin içinde veya bilincindedir ve onlara dönük yazılan yazınsal kitaplarda duyarlı yaşam gerçeklerinin konu olarak ele alınması, onların sorunlarla baş edebilmelerine ve gerçek yaşama güçlü bir biçimde hazırlanmalarına yardımcı olacağından gerekli ve doğru bir yaklaşımdır (Aslan, 2014). Zeynep Cemali'nin öykülerinde de çocuklar ve gençler yukarıdaki örneklerde belirtildiği gibi birçok duyarlık konusuna yer verilmiştir. Bu konular özellikle çocukların yaşama hazırlanmalarında, insan ve yaşam gerçeklerine duyarlı olmalarına katkı sağlayabilir. Aslan (2008)'in 100 Temel Eser'deki dokuz kitapta yer alan 116 öykü üzerine yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre öykülerde madde bağımlılığı, ölüm, hastalık, boşanma, engellilik gibi duyarlı konular bugünün gerçeklerine göre ele alınmamış, ya çok yüzeysel ya da çocuğa uygun olmayan bir biçimde işlenmiştir. Ancak Zeynep Cemali'nin öykülerinde duyarlı konular, özellikle bazı öykülerin temel konusu ve izleği olmuştur. Ayrıca bu konular çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkeleri gözetilerek ele alınmıştır. Günümüzde sıklıkla karşılaşılan kardeşlik, yaşlılık, paylaşımcılık, yoksulluk, kimsesiz çocuklara karşı duyarlık, insana karşı yapılan şiddet, çevre kirliliği, kentleşmeye karşı duyarlık, kız çocuklarının eğitimi, sanata karşı duyarlık, bağımlılığa karşı duyarlık, bilgisayar bağımlılığı, madde bağımlılığı gibi duyarlı konulara Zeynep Cemali, öykülerinde sıklıkla yer vermiştir.

Çocuklar için yapıtlarda kendi dünyasını, kendi sorunlarını, kısacası kendisini görecektir olan çocuklar, en üst düzeyde güdüleneceğinden okuma ilgisi de artacak, okudukça da okuma alışkanlığı geliştirecektir (Dilidüzgün, 2003). Zeynep Cemali'nin öykülerinde de çocuklar günlük yaşamda kendisinin karşılaşabileceği insan ve yaşam gerçeklerine tanık olacaktır. Çocukların bu öyküleri okurken sıkıldıkları anlarda araya yeni öykülerin girmesi, onların yeniden dikkatlerini toplayabilmelerini ve anlatılanları merak etmelerine olanak sağlayabilir. Bu öykülerde Sever (2008)'in belirttiği gibi çocukların kendini özgürce gerçekleştirmesine (düşünmesine, düşlemesine, gülmesine, eğlenmesine, imge üretmesine vb.) olanak sağlayacak yaşam durumları, dilin ustalığı ile kurgulanarak çocuklara sunulmuştur.

Sonuç olarak çocukların hem duyarlı hem de okuma kültürü edinmiş bir birey olarak yetişmelerine Zeynep Cemali'nin bu yapıtları katkı sağlayabilir. Ayrıca çocuklar bu öykülerle sanatın ve yaşamın öznel gerçekliğinin, sanatsal ve yaşamsal duyarlılığın farkına varabilirler. Çocuklar bu öykülerle her iletişime geçtiğinde yeni anlamları keşfedebilir ve yeni bir dünya, yeni bir düşünme evreni oluşturabilir. Çocukların kendi öykülerini oluşturmasına; yaşama, insana, doğaya karşı duyarlık oluşturmasına katkı sağlanabilir. Bununla birlikte doğal bir dil öğretim ortamı oluşturulabilir. Doğal bir ortamda dil öğretimi gerçekleştiği için çocuklar bu yaşantıları içselleştirebilirler.

Bu sonuçlar doğrultusunda şu öneriler getirilebilir; çocuğun tüm gelişim süreçlerinde olduğu gibi duyarlık kazanma sürecinde de çocuk kitaplarının önemi yadsınamaz. Bu nedenle çocuk kitabı yazarları, kitaplarında çocuğun insana, yaşama ve doğaya duyarlık kazanmasına yardımcı olacak, gerçek ve çocuğa göre konuları ve olayları ele alıp işlemelidir. Bu çalışmada

da duyarlık kazandırması açısından Zeynep Cemali'nin öyküleri incelenmiştir. Zeynep Cemali'nin diğer türlerdeki yapıtları ve diğer çocuk yazını yazarlarının yapıtları duyarlık kazandırma açısından incelenmelidir.

5. Kaynakça

5.1. Araştırma Kapsamında İncelenen Öykü Kitapları

Cemali, Z. (2014). *Gül Sokağı'nın dikenleri*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Cemali, Z. (2015). *Ben, çınar ağacı, ve puşböreği*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Cemali, Z. (2015). *Çılgın babam*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Cemali, Z. (2015). *Öykü öykü gezen kedi*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

5.2. Doğrudan Yararlanılan Kaynaklar

Aslan, C. (2006). *Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerisine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aslan, C. (2008). Yaşam gerçekliğinin çocuklara iletilmesi bakımından "100 Temel Eser"deki öyküler üzerine bir çözümleme. 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi & 4. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali & Kongresi Bildirileri. (Ed.: N. Pembeoğlu Öcel) İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, I, 85-98.

Aslan, C. (2013a). Çocuk edebiyatı yapıtlarının temel işlevleri. *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, 17, 6-9.

Aslan, C. (2013b). Duyarlık ve düşünceyi geliştirmede çocuk/gençlik edebiyatı. *Çoluk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 72-73, 11-18.

Aslan, C. (2014). Türkiye'de çocuk ve gençlik edebiyatında duyarlı konuların (sensitive issues) ele alınışı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Eleştirel Pedagoji*, 6 (32), 51-57.

Aytaç, G. (1999). *Çağdaş Türk romanları üzerine incelemeler*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Binyazar, A. (2010). *Toplum ve edebiyat*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Çotuksöken, Y. (2003). Anadili Öğretiminde Edebiyatın Yeri ve İşlevi. *Çağdaş Türk Dili Dergisi*, 184, 48-51.

Dilidüzgün, S. (2002). Çocuk edebiyatı kavramı. *Açıköğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı Çocuk Edebiyatı*. (Ed.: Zeliha, Güneş). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi ve Açıköğretim Fakültesi Yayını. s. 1-12'deki bölüm.

Dilidüzgün, S. (2003). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Dilidüzgün, S. (2007). *Çağdaş çocuk yazını-yazın eğitimine atılan ilk adım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.

Oğuzkan, A. F. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sever, S. (2004). Anadili Öğretiminin Temel Bir Aracı: Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitapları Cumhuriyet'in 80. Yılında Disiplinlerarası Bakışla Türkiye'de Çocuk. IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları-Ankara Üniversitesi Basımevi, 223-236.

Sever, S.; Dilidüzgün, S.; Neydim, N. ve Aslan C. (2007). *İlköğretimde çocuk edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.

Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayıncılık.

Şirin, M. R. (1994). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Uygur, N. (2009). *İnsan açısından edebiyat*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yalçın, A. ve Aytaç, G. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücel, T. (1995). *Yazın, gene yazın*. İstanbul: Yapı Kredi Yayını.